

QANDLI DABET VA ISHEMIK INYEKSIYANI DAVOLASHDAN KEYIN TIKLANISH USULLARINING INDIVIDUALLIGI

Egamova Malika¹

Rasulov Jamshedjon²

Samarkand Davlat tibbiyot universiteti

KEYWORDS

qandli diabet, qon reologiyasi,
ishemik insult, girudoterapiya,
qon ivishi, qon aylanishi,
sog'liqni saqlash, yurak-qon
tomir kasalliklar.

ABSTRACT

Ushbu maqolada qandli diabetning qon reologiyasiga ta'siri, ishemik insultning kelib chiqishi va girudoterapiyaning bu jarayondagi o'рни o'rganiladi. Qandli diabetda qonning qo'yiqlashuvi va qon aylanishining buzilishi ko'plab yurak-qon tomir kasalliklari, xususan, ishemik insult xavfini oshiradi. Girudoterapiya, ya'ni qon so'ruvchi tibbiyot zulumlaridan foydalanishga, qon reologiyasini yaxshilash va qon aylanishini normallashtirishda samarali vosita sifatida qaraladi. Ushbu maqolada, shuningdek, girudoterapiyaning qon reologiyasiga ta'siri va ishemik insultni oldini olishdagi salbiy va ijobiy tomonlari ko'rib chiqiladi. Maqolada keltirilgan ilmiy tadqiqotlar va amaliy yondoshuvlar qandli diabet bilan og'rigan bemorlar uchun ishemik insult xavfini kamaytirish va davolashda muhim ahamiyatga ega.

2181-2675/© 2025 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: **10.5281/zenodo.15199529**

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Kirish: Qandli diabet, qand kasalligi- organizmda insulin tanqisligi va moddalar almashinuvi buzilishi natijasida kelib chiqadigan kasallik. Qandli diabet kasalligi sharq xalq tabobat tarixida juda qadimdan ma'lum. Abu Ali ibn Sino bu dardga alohida e'tibor beradi. "Suv qanday ichilgan bo'lsa, shu holda chiqadi", deb yozadi u. Bemorning ko'p suv ichishi boshqa kasalliklarni ham keltirib chiqaradi va bemor juda ozib ketadi. Davolarga to'xtab tabib: "Bemorga sovuq mizojli suyuqliklar ichir, sovuqjomga sol, nordon ayron ichir, mevalar ber, yalpiz damlab ichir, ya'ni bemorni ho'lla, sovut", deydi. Bu - kasallik odam badanida issiqlikning oshib ketishi tufayli paydo bo'lishini bildiradi. Qandli diabet kasalligi tarixiy tibbiy manbalarga ko'ra, nasliy bo'lishi ham mumkin. Qandli diabetda qonda qand moddasi keskin ko'payib, siydik bilan chiqib turadi, tashnalik, ozib ketish, quvvatsizlik, badan qichishishi va boshqalar alomatlar kuzatiladi. [14].

¹ PhD Samarkand Davlat tibbiyot universiteti

² stom. fakulteti 4 kurs talabasi Samarkand Davlat tibbiyot universiteti

Qandli diabet (QD) — organizmda insulinning yetarli miqdorda ishlab chiqarilmasligi yoki unga nisbatan hujayralarning sezgiriligini yo'qotishi bilan xarakterlangan kasallik bo'lib, bu holat nafaqat organizmdagi glyukoza miqdorining oshishiga olib keladi, balki yurak-qon tomir tizimiga ham zarar yetkazadi. QD bemorlarida qon reologiyasi o'zgaradi, bu esa qonning quyuqlashuvi, qon aylanishining sekinlashishi va shu bilan birga ishemik insult xavfini oshiradi. Ishemik insult, miyaga qon yetkazilishining to'xtashi natijasida yuzaga keladigan kasallik bo'lib, unda asab hujayralari o'limi yoki jiddiy shikastlanishi kuzatiladi. [6; 8; 12; 17].

Diabetda qonning reologik xususiyatlari — ya'ni, uning yopishqoqligi, qon tarkibidagi eritrotsitlarning agregatsiyasi va trombozga moyilligi o'zgargan bo'ladi. Ushbu o'zgarishlar, qon aylanishining sekinlashishiga, mikrovaskulyar zararlarga va yurak-qon tomir tizimidagi og'ir patologiyalarga olib keladi. Shu sababli, qandli diabetni samarali boshqarish, uning qon reologiyasiga ta'sirini kamaytirish va ishemik insult xavfini oldini olishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada qandli diabetda qon reologiyasining o'zgarishlari, ishemik insultning rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatishi va girudoterapiyaning qon reologiyasiga bo'lgan ijobiy ta'siri o'rganiladi.

Qandli diabetda qon reologiyasi asosan bir qancha omillar ta'sirida o'zgaradi. Bularning eng muhimi qon yopishqoqligi, trombozga moyillik va qon aylanishining buzilishi hisoblanadi. Qandli diabetda qon yopishqoqligi oshadi, bu esa qonning tomirlarda harakatlanishini qiyinlashtiradi va mikrovaskulyar tiqilishlar xavfini oshiradi. Trombozga moyillik ham oshadi, chunki qondagi trombositlar ko'payadi va ularning faoliyati kuchayadi. Bu holat qonning ivishiga olib keladi va ishemik insultning kelib chiqishiga turtki bo'ladi. Bundan tashqari, qon aylanishining sekinlashishi, tomirlar elastikligining pasayishi va mikrovaskulyar zararlanishlar, qandli diabetda tez-tez uchraydigan holatlardir. Bu holatlar nafaqat insulinning organizmga tarqalishiga, balki butun yurak-qon tomir tizimining yomonlashishiga sabab bo'ladi. [11; 14].

Girudoterapiya, ya'ni zuluklar yordamida davolash, qadim zamonlardan buyon ishlatilgan bir tibbiy amaliyot bo'lib, qon ivishini kamaytirish va qon aylanishini yaxshilashda samarali vosita sifatida qaraladi. Girudoterapiya qonning yopishqoqligi va trombozga moyillikni kamaytiradi, qon aylanishini normallashtiradi va mikrovaskulyar qon oqimini yaxshilaydi. Bu usul, ayniqsa, qandli diabetdan aziyat chekayotgan bemorlarda, qon reologiyasini yaxshilashga va ishemik insult xavfini kamaytirishga yordam beradi. [5].

Girudoterapiya qon ivishini kamaytirish orqali qon aylanishini yaxshilaydi. Zuluk so'lagining tarkibida girudin deb ataladigan moddalar mavjud bo'lib, ular trombin faoliyatini faol qilib, qon ivish jarayonini to'xtatadi. Bu holat trombositlarning birikishini va tromboz jarayonlarini kamaytiradi, bu esa qonning normal aylanishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, girudoterapiya orqali qonning yopishqoqligi kamayib, mikrotomirlarning tiqilib qolish xavfi kamayadi. [1;9;10;18].

Girudoterapiyaning yana bir ijobiy ta'siri, u qon aylanishini yaxshilash orqali mikrovaskulyar qon oqimini tiklaydi. Qandli diabetda mikrovaskulyar qon aylanishining buzilishi tufayli, turli organlar va to'qimalarga qon yetkazib berish qiyinlashadi. Girudoterapiya esa bu jarayonni

yaxshilab, mikrovaskulyar qon oqimini normallashtirishga yordam beradi. Bu, o'z navbatida, insult xavfini kamaytirishga yordam beradi. [6; 8; 16; 17].

Shuningdek, girudoterapiya antiagregant va antikoagulyant ta'sir ko'rsatadi, bu esa trombositlar va qon ivish tizimini boshqarishda samarali vosita hisoblanadi. Qon ivishining kamayishi, mikrovaskulyar tiqilishlarning oldini olishga, qonning normal harakatlanishiga va tomirlarning to'siqsiz faoliyat yuritishiga yordam beradi. [2;3;13;!%].

Bundan tashqari, girudoterapiya, qandli diabet bilan og'rigan bemorlarda, yuqori qon bosimi, qonni quyuqlashtiruvchi omillar va mikrovaskulyar zararlarni kamaytirish orqali umumiy salomatlikni yaxshilashga yordam beradi. Girudoterapiya nafaqat qon reologiyasini normallashtiradi, balki qon tomirlarining elastikligini oshiradi va qon aylanishini to'liq tiklashga yordam beradi. Shu tarzda, girudoterapiya qandli diabet bilan og'rigan bemorlarda ishemik insultni oldini olishda samarali vosita bo'lishi mumkin.

Qandli diabetda qon reologiyasining ishemik insult kelib chiqishidagi ahamiyati:

Qandli diabetda qon reologiyasi o'zgarishi asosan quyidagi omillar bilan bog'liq:

1. **Qon yopishqoqligi:** Qandli diabetda qon yopishqoqligi oshadi, bu esa qonning tomirlarda harakatlanishiga qiyinchilik yaratadi. yopishqoqlikning oshishi mikrotomirlarning tiqilib qolishiga olib keladi va bu, o'z navbatida, ishemik insultning kelib chiqish xavfini oshiradi.
2. **Trombozga moyillik:** QD bemorlarida qon ivish tizimi buziladi, qon plazmasida trombozitlar ko'payadi va trombin miqdori oshadi. Bu qonning qotib qolishiga olib keladi va ishemik insultga sabab bo'lishi mumkin.
3. **Qon aylanishining buzilishi:** Qandli diabetda yuqori qon bosimi va qonni quyuqlashtiruvchi omillar ta'sirida, mikrovaskulyar qon aylanishi yomonlashadi, bu esa insulinni yetarli darajada etkazib berishda muammolarni keltirib chiqaradi.
4. **Mikrovaskulyar zararlari:** QD, ayniqsa uzoq muddat davomida boshqarilmasa, arteriyalarda mikrovaskulyar zararlarga olib keladi. Bu tomirlarning elastikligini yo'qotishi, qon aylanishining yomonlashishiga va ishemik insult xavfini oshishiga sabab bo'ladi.

Shu sababli, qandli diabetda ishemik insultning kelib chiqishini oldini olish uchun qon reologiyasini yaxshilash va qonning normal xususiyatlarini tiklash zarurdir.

Girudoterapiyaning qon reologiyasiga ta'siri: Girudoterapiya, ya'ni zuluklar yordamida davolash, qadim zamonlardan buyon ishlatiladigan bir tibbiy amaliyotdir. Ushbu usul, qon ivishini kamaytirish va qon aylanishini yaxshilashda samarali vosita sifatida qaraladi. Girudoterapiya quyidagi yo'llar bilan qon reologiyasini yaxshilashga yordam beradi:

1. **Qon ivishini kamaytirish:** Zuluklar so'lagi, o'zining noyob biokimyoviy tarkibi orqali qonning ivish qobiliyatini bloklaydi va tromb hosil bo'lishining oldini oladi. Bu usul, qonning normal aylanishini ta'minlab, ishemik insult xavfini kamaytiradi.
2. **Qon ivuvchanligini kamaytirishi:** Girudoterapiya qon yopishqoqligini kamayishiga yordam beradi, bu esa qonning to'g'ri va samarali aylanishiga yordam beradi. Natijada, mikrotomirlarda qon oqimining sekinlashuvi va tiqilib qolishi kamayadi.
3. **Antiagregant va antikoagulyant ta'siri:** Girudoterapiya trombositlarning birikishini

va trombin faoliyatini faol qilish orqali antiagregant va antikoagulyant ta'sir ko'rsatadi. Bu qonning ivishini to'xtatish va tomirlarda qonning to'siqlanishini kamaytirish orqali ishemik insultning oldini olishda muhim o'rin tutadi.

4. **Qon aylanishini yaxshilash:** Girudoterapiya, qonni o'tkazuvchanligini oshirish va mikrovaskulyar qon aylanishini yaxshilash orqali qon aylanishini normallashtiradi, bu esa umumiy salomatlikni yaxshilaydi va ishemik insult xavfini kamaytiradi. [19].

Xulosa: Qandli diabetda qon reologiyasining o'zgarishi va ishemik insultning rivojlanishidagi muhim o'rin ko'rsatilgan. Girudoterapiya, qon ivishini kamaytirish, yopishqoqligi pasaytirish va qon aylanishini yaxshilash orqali ishemik insult xavfini kamaytirishda samarali bo'lishi mumkin. Bu usul, qandli diabetdan aziyat chekayotgan bemorlar uchun qo'shimcha davolash vositasi sifatida muhimdir. Shuningdek, bu maqola, qandli diabetni boshqarishda va ishemik insultni oldini olishda girudoterapiyaning potentsialini taqdim etadi. [19].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Tursunovna E. M. et al. BENEFITS OF USING ALL ASPECTS OF REHABILITATION FOR CHILDREN WITH CEREBRAL PALSY //International journal of medical sciences. – 2024. – T. 4. – №. 05. – С. 61-66.
2. Tursunovna E. M. et al. MIYA FALAJLI BOLALARDA UZLUKSIZ REABILITATSIYANI TASHKIL ETISH USULLARI //JOURNAL OF BIOMEDICINE AND PRACTICE. – 2024. – T. 9. – №. 1.
3. Malika E., Rasulov J. MODERN METHODS OF TREATING CEREBRAL PALSY //CONFERENCE ON THE ROLE AND IMPORTANCE OF SCIENCE IN THE MODERN WORLD. – 2024. – T. 1. – №. 3. – С. 79-87.
4. Усманходжаева А. А., Матмуродов Р. Ж., Эгамова М. Т. Развитие физиологические движения у детей с детским церебральным параличом //ЖУРНАЛ НЕВРОЛОГИИ И НЕЙРОХИРУРГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ. – 2020. – Т. 1. – №. 1.,,,
5. Tursunovna E. M. et al. BOLALAR BOSH MIYA FALAJI BOR BEMORLARDA ONALAR ISHTIROKIDAGI REABILITASIYA SAMARADOROIGI //JOURNAL OF BIOMEDICINE AND PRACTICE. – 2024. – T. 9. – №. 1.
6. Egamova M., Rasulov J. SPECIFIC METHODS OF TREATING CEREBRAL PALSY //CONFERENCE ON THE ROLE AND IMPORTANCE OF SCIENCE IN THE MODERN WORLD. – 2024. – T. 1. – №. 3. – С. 72-78.
7. Egamova M. T. et al. Game Method of Rehabilitation of Children with Infantile Cerebral Paralysis //Indian Journal of Forensic Medicine & Toxicology. – 2020. – T. 14. – №. 4. – С. 7979-7983.
8. Эгамова М. Т. РОЛЬ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ДЛЯ ДЕТЕЙ С ЦЕРЕБРАЛЬНЫМ ПАРАЛИЧОМ В ДОМАШНИХ УСЛОВИЯХ //Современные вопросы психологии и образования в контексте работы с различными категориями детей и молодежи: психолого-педагогические аспекты творческой самореализации. – 2019. – С. 82-87.

9. Эгамова М., Мавлянова З., Бурханова Г. Применение лечебной физкультуры при детских церебральных параличах в домашних условиях //Журнал вестник врача. – 2018. – Т. 1. – №. 2. – С. 114-117.
10. Эгамова М. Т. соавт. Игровой метод реабилитации детей с детским церебральным параличом //Индийский журнал судебной медицины и токсикологии. – 2020. – Т. 14. – №. 4. – С. 7979-7983.
11. Matmurodov R., Egamova M. Evaluation of clinical aspects of rehabilitation of children with cerebral palsy //Journal of the Neurological Sciences. – 2023. – Т. 455.
12. Эгамова М. Т. РОЛЬ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ДЛЯ ДЕТЕЙ С ЦЕРЕБРАЛЬНЫМ ПАРАЛИЧОМ В ДОМАШНИХ УСЛОВИЯХ //Современные вопросы психологии и образования в контексте работы с различными категориями детей и молодежи: психолого-педагогические аспекты творческой самореализации. – 2019. – С. 82-87.
13. Tursunovna E. M. et al. INTEGRATED MECHANISM OF REHABILITATION OF CHILDREN WITH CHILDHOOD CEREBRAL PALSY IN CLINICAL AND POST-CLINICAL CONDITIONS //Academia Science Repository. – 2023. – Т. 4. – №. 5. – С. 331-334.
14. Матмуродов Р. Ж., Эгамова М. Т. ФИЗИЧЕСКАЯ РЕАБИЛИТАЦИЯ ДЕТЕЙ С ПОСЛЕДСТВИЯМИ ДЦП //Оздоровительная физическая культура молодежи: актуальные проблемы и перспективы: материалы IV Междунар. науч.-практ. конф.(Минск-Ташкент, 28 мая 2020 г.)/под ред.: АС Ванда.–Минск: БГМУ, 2020.–309 с.–ISBN 978-985-21-0540-8. – С. 304.
15. Tursunovna E. M. et al. SPECIAL METHODS FOR DEVELOPING NATURAL SKILLS IN CEREBRAL PALSY //International journal of medical sciences. – 2024. – Т. 4. – №. 05. – С. 57-60.
16. Matmurodov R., Egamova M. New approaches to the early recovery of children with various forms of cerebral palsy //Journal of the Neurological Sciences. – 2019. – Т. 405. – С. 356.
17. Tursunovna E. M., Shavkatovich R. J. PHYSICAL REHABILITATION FOR CEREBRAL PALSY //JOURNAL OF BIOMEDICINE AND PRACTICE. – 2023. – Т. 8. – №. 3.
18. Tursunovna E. M. et al. EFFECTIVENESS OF PARENTAL PARTICIPATION IN THE REHABILITATION OF PATIENTS WITH CEREBRAL PALSY //O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. – 2024. – Т. 3. – №. 28. – С. 220-226.
19. Tursunovna E. M. et al. IMPROVING REHABILITATION OF Cerebral Palsy USING PHYSICAL EXERCISES //O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. – 2024. – Т. 3. – №. 28. – С. 227-231.
20. Tursunovna E. M. et al. EFFECTIVENESS OF PARENTAL PARTICIPATION IN THE REHABILITATION OF PATIENTS WITH CEREBRAL PALSY //O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. – 2024. – Т. 3. – №. 28. – С. 220-226.